

İhvân-ı Sâfâ'da Ruhsal Tıp

Büşra ÖZTÜRK

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 1680

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiyezi

Yayın No | Publication Number: 335

Kitap Adı : İhvân-ı Sâfâ'da Ruhsal Tıp

Book Title : Spiritual Medicine in Ikhwân Al-Safâ

ISBN : 978-625-5536-48-8

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255536488

Yazar | Author: Büşra Öztürk | orcid.org/0009-0001-3596-063X

Kurum | Institution: Milli Eğitim Bakanlığı

ROR ID: ror.org/00jga9g46

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 128 (xii + 116)

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH İslam: Sufizm ve tarikatlar | İslam: Sufism & mysticism

BISAC: REL037030 - İslam / Sufizm | Religion / İslam / Sufi

THEMA: QRFV9 İslam: Tasavvuf ve tarikatlar | İslam: Sufism & mysticism

LC Classification: BP189.7.S8 - İslam - Tasavvuf, tarikatlar | İslam - Sufism, brotherhoods

DEWEY: 297.4 - İslam tasavvufu | İslam - Sufism

WoS Category: Religion | Religion

WoS Citation Topics Meso: Islamic Studies | İslam Araştırmaları

WoS Citation Topics Micro: Sufism and Muslim Societies | Tasavvuf ve Müslüman

Toplumlar

Scopus Subject Areas: 1202 - Din ve Teoloji | Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Öztürk, Büşra. *İhvân-ı Sâfâ'da Ruhsal Tıp*. FCR Yayın Ltd., 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İhvân-ı Sâfâ'da Ruhsal Tıp

Büşra ÖZTÜRK

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Büşra ÖZTÜRK

1997 yılında Kars'ta doğdu. 2020 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2024'te aynı fakültede yüksek lisansını tamamladı. 2022 yılından itibaren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Akademik çalışmalarını İslam felsefesi alanında yoğunlaştıran yazar, hâlen Ankara Üniversitesi'nde doktora eğitimine devam etmektedir. İlgi alanları arasında felsefe, psikoloji ve modern düşünce problemleri yer almaktadır.

She was born in Kars in 1997 and graduated from the Faculty of Divinity at Ankara University in 2020. In 2024, she completed her master's degree from the same faculty. Since 2022, she has been working as a Religious Culture and Ethics teacher. Focusing her academic studies on Islamic philosophy, she is currently pursuing her doctoral degree at Ankara University. Her research interests include philosophy, psychology, and contemporary thought.

Kitap Hakkında

İhvân-ı Safâ'da Ruhsal Tıp

Onuncu yüzyılda Basra'da ortaya çıkan ve gizemini günümüze kadar koruyan İhvân-ı Safâ, risalelerinde insanın ruhsal boyutunu merkeze alan özgün bir düşünce sistemi kurar. Bu çalışma, İhvân-ı Safâ'nın "ruhsal tıp" anlayışını konu edinmekte ve kavramı nefis, bilgi, ahlak olmak üzere üç eksen üzerinden incelemektedir. Çalışmada ayrıca insan karakterinin oluşumunda gök cisimleri, burçlar ve ahlât-ı erbaa teorisinin etkisine dair risalelerdeki bilgiler sistematik bir biçimde değerlendirilmiştir.

İhvân-ı Safâ'ya göre insan yalnızca bedenden ibaret değil, ruhani bir nefisle bütünleşen bir varlıktır. Bu nedenle tıpkı bedenin hastalanması gibi nefsin de hastalanabileceği kabul edilir. Risalelerde ahlâkî bozulmalar "ruhun hastalıkları" olarak ele alınmış, tedavi yolları ise çoğu zaman ahlâkî zıtlıklarla iyileştirme, nefis terbiyesi, bilgi ve dini değerler üzerinden şekillendirilmiştir. Bu bağlamda peygamberler, "ruhun hekimleri" olarak tanımlanmış, insanı gaflet ve cehaletten kurtaran hakiki rehberler olarak sunulmuştur.

Çalışmada İhvân-ı Safâ'nın düşünceleri, Antik Yunan filozofları ve İslam filozofları ile mukayeseli olarak ele alınmıştır. Böylece hem felsefi hem de dini kaynaklardan beslenen eklektik bir ruhsal tıp anlayışı ortaya konmuştur.

Sonuç olarak eser, ruh-beden ilişkisinden ahlâk eğitimine, gök cisimlerinin insan mizacına etkisinden nefsin arınma yollarına kadar geniş bir çerçevede İhvân-ı Safâ'nın özgün felsefesini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle hem İslam felsefesi araştırmacıları hem de insanın manevi boyutuna ilgi duyan okurlar için dikkate değer bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhvân-ı Safâ; Ruhsal Tıp; Nefis; Nefis Hastalıkları; Ahlâk; Bilgi; Ahlât-ı Erbaa; Burçlar ve Gök Cisimleri

About the Book

Spiritual Medicine in Ikhwān Al-Safā

Emerging in Basra in the tenth century and preserving its mystery to this day, the Ikhwān al-Ṣafā' developed a unique intellectual system that placed the spiritual dimension of the human being at its center. This study examines the concept of "spiritual medicine" in the Epistles of the Ikhwān al-Ṣafā', focusing on three main axes: the soul (nafs), knowledge, and ethics. It also systematically evaluates the information contained in the epistles regarding the influence of celestial bodies, zodiac signs, and the humoral theory (ahlāt al-arba'a, the four humors) on the formation of human character.

According to the Ikhwān al-Ṣafā', the human being is not merely a corporeal entity but one integrated with a spiritual soul. Just as the body can become ill, the soul can also suffer ailments. In the epistles, moral corruption is described as "diseases of the soul," while their remedies are often defined through moral opposites, self-discipline, knowledge, and religious values. In this context, the prophets are portrayed as "physicians of the soul," guiding humanity away from ignorance and negligence.

The study also presents a comparative analysis of the ideas of the Ikhwān al-Ṣafā' with those of Ancient Greek philosophers and Islamic thinkers. As a result, an eclectic understanding of spiritual medicine emerges, nourished by both philosophical and religious sources.

Ultimately, this work highlights the Ikhwān al-Ṣafā's original philosophy across a wide spectrum—from the relationship between body and soul to moral education, from the influence of celestial bodies on temperament to the methods of purifying the soul. In this respect, it serves as a valuable resource not only for researchers of Islamic philosophy but also for readers interested in the spiritual dimension of human existence.

Keywords: Brethren of Purity; Spiritual Medicine; Soul (Nafs); Diseases of the Soul; Ethics / Morality; Knowledge; The Four Humors; Zodiac Signs and Celestial Bodies

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ix
ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı Konusu ve Önemi	5
Araştırmanın Yöntemi	6
Araştırmanın Kaynakları	6
BİRİNCİ BÖLÜM	
İHVÂN-I SAFÂ DÜŞÜNCESİNDE NEFS BİLGİ VE AHLAK	7
A. Nefs	7
1. Nefsin Tanımı	7
2. Antik Yunan Filozoflarına Göre Nefs	8
3. İslam Filozoflarına Göre Nefs	10
4. İhvân-ı Safâ'da Nefs	12
B. Bilgi	18
1. Bilginin Tanımı	18
2. Antik Yunan Filozoflarına Göre Bilgi	19
3. İslam Filozoflarına Göre Bilgi	19
4. İhvân-ı Safâ'da Bilgi	22
4.1. Nefs Eğitiminde Bilginin Rolü ve Önemi	34
C. Ahlak	35
1. Ahlakın Tanımı	35
2. Antik Yunan'da Ahlak	36
3. İslam Filozoflarında Ahlak	38
4. İhvân-ı Safâ'da Ahlak	39
4.1. Ahlakın Tanımı ve Kaynağı	39
4.2. Ahlakın Çeşitleri	41
4.3. İnsanların Ahlaki Yönden Farklılıklarının Nedenleri	42
4.4. İyi ve Kötünün Kaynağı	42
4.5. Nefs-Ahlak İlişkisi	43
4.6. Din-Ahlak İlişkisi	45

İKİNCİ BÖLÜM

İHVÂN-I SAFÂ'DA RUHSAL TIBBIN ALTYAPISI	49
A. Ruhsal Tıp	49
B. Ahlât-ı Erbaa Teorisi	50
1. İhvân'ı Safâ'da Ahlât-ı Erbaa Teorisi	50
2. Bedendeki Karışım Oranlarını Etkileyen Faktörler	52
C. Gök Cisimleri ve Karaktere Etkisi	53
1. Gök Bilimi	53
2. Gezegenler	55
2.1. Ay Gezegeni	57
2.2. Gezegenlerin İnsan Karakterine Etkileri	57
2.3. Gezegenlerin Ay Altı Âleme Etkilerinin Farklı Olmasının Nedenleri	58
3. Burçlar	60
3.1. On İki Ev	62
3.2. Burçların Mesleki Yönden İnsana Etkileri	65
3.3. Gezegen ve Burçların İlişkisi	65
3.4. Gezegenlerin Hamilelik Döneminde Karaktere Etkisi	69
3.5. Gezegenlerin İnsan Ömrüne Periyodik Yaşlarda Etkileri	74
3.6. Gezegenlerin Siyasi Yönetimdeki İnsan Karakterine Etkileri	77
3.7. Gezegenlerin İnsanın Sanat Yeteneğine Etkileri	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUHSAL TIBBA İLİŞKİN YÖNTEM VE İLKELER	81
A. Nefs Hastalıkları	81
B. Nefs Hastalıkları Tedavi Yöntemleri	83
C. Müzikle Tedavi	85
1. Müziğin Dinde Kullanılma Sebepleri	87
2. Müziğin İnsan Mizacına Etkileri	87
D. Ölüm Korkusu	88
E. Ruh Tabipleri Olarak Peygamberler	89
1. Peygamberlerin Nefs Eğitiminde Uyguladıkları Yöntemler	94

SONUÇ	97
--------------	----

KAYNAKÇA	105
-----------------	-----

DİZİN	113
--------------	-----

KISALTMALAR

- a.g.e : Adı geçen eser
bkz : Bakınız
c. : Cilt
ev. : Çevirmen
ed. : Editör
İSAM : İslam Araştırmaları Merkezi
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
thk. : Tahkik eden

ÖN SÖZ

İnsan, yalnızca bedenden ibaret olmayıp ruhuyla bütünleşen bir varlıktır. Nasıl ki beden hastalanır ve tedaviye ihtiyaç duyar, aynı şekilde ruh da hastalanabilir. Ruhun yaralarını sarmak, onu iyileştirmek ve arındırmak ise en az bedeni tedavi etmek kadar önemlidir. İşte bu kitap, ruhun hastalıklarına ve şifa yollarına dair kadim bir geleneğin izlerini sürmektedir.

Onuncu yüzyılda Basra'da ortaya çıkan ve düşünce tarihinin en dikkat çekici topluluklarından biri olan İhvân-ı Safâ, insanın iç dünyasına dair derin tahliller yapmış, ruhun arınması ve ahlakın olgunlaşması için eşsiz bir miras bırakmıştır. Onların risalelerinde dağınık hâlde bulunan bilgilerin bir araya getirilmesi hem felsefi hem de ahlaki bir yolculuğun kapılarını aralamaktadır.

Elinizdeki eser, ruhun derinliklerine uzanan bu yolculukta rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Nefsin hâlleri, bilginin dönüştürücü gücü, ahlakın şekillendirici rolü, gök cisimleri ve burçların insan mizacına etkisi, nefsin hastalıkları ve onların tedavi yolları bu bağlamda ele alınmaktadır. Kadim filozofların görüşleriyle beslenen bu miras, günümüz insanının içsel arayışına da ışık tutacak niteliktedir.

Bu kitabın ortaya çıkış sürecinde bana yol gösteren ve bilgisini cömertçe paylaşan hocam Prof. Dr. Müfit Selim Saruhan'a en derin şükranlarımı sunarım. Her daim yanımda olan aileme, dostlarıma ve özellikle sabrı, sevgisi ve desteğiyle her adımda güç veren sevgili eşime gönülden teşekkür ederim.

